

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Stres Kaynaklarının Belirlenmesi

Harun ER¹, Mehmet Fatih KAYA²

Özet

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının stres kaynaklarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Stres Kaynakları Nelerdir?" problem cümlesi doğrultusunda; (i) Lisans eğitim-öğretim sürecine, (ii) Sosyal yaşama, (iii) Kişisel-aile yaşamına ve (iv) Staj sürecine ilişkin stres kaynakları nelerdir? alt problemlerine cevap aranmıştır. Nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim desenine sahip bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışma grubunu; 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Siirt ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adaylarından tipik durum örneklemeye uygun olarak belirlenen toplam 54 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Toplanan veriler içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi sürecinde veriler, her araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış, daha sonra yapılan her kodlama karşılaştırılarak tespit edilen farklılıklar üçüncü bir uzmanın görüşüne başvurularak yeniden düzenlenmiştir. Çalışma sonunda, her iki üniversitede öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının stres kaynaklarına ilişkin benzerliklerin yanı sıra farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonunda elde edilen bulgulardan hareketle önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, öğretmen adayı, stres kaynağı.

Abstract

This study, which aims to identify sources of stress for Social Studies teacher candidates, answers to the following sub-problems were sought for: 'What are the sources of stress related to (i) the teaching-learning process in undergraduate education, (ii) social life, (iii) personal - family life and (iv) the internship process?' regarding the problem statement "What are the sources of stress for Social Studies teacher candidates?" Among the qualitative research approaches, in this research phenomenologic design was used by semi-structured interview technique. The working group was included a total number of 54 fourth-grade students studying at the Department of Social Studies Teaching in Siirt University and Abant İzzet Baysal University in 2013 -2014 academic year. This group was determined in accordance with typical case sampling technique. The data obtained were analyzed using content analysis method. In the process of content analysis, data were encoded separately by each researcher; and differences determined after the comparison of these two coding were rearranged by reference to another expert's opinion. The results of the study revealed that there were both similarities as well as differences among social studies teacher candidates' sources of stress at both universities. Suggestions were made in line with the findings of the study.

Keywords: Social Studies, teacher candidate, sources of stress

GİRİŞ

Sosyal, ekonomik ve siyasal değişmelerin hız kazandığı günümüzde bu değişime uyum sağlayamayan bireylerin yaşadıkları belirsizlikler sonucunda, yaşamdan alınan doyumun azalmasına ve yaşamla bağın kopmasına neden olan bir duygu durumu olarak kabul edilen stres sözcüğü Latince "estricia" dan gelmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2004; Eren, 2004, Balcı, 2000; Pehlivan, 2000). Stres sözcüğünün ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süreçte, değişik alanlarda bilim insanları farklı tanımlamalar yapmıştır. Stres 14. yüzyılda felaket, bela ve musibet gibi anlamlarda kullanılmış olup, teknik bir terim olarak ilk defa 17. yüzyılda Robert Hooke tarafından "güç, baskı, gerilme vb" anlamlarında kullanılmıştır. Stres kavramı 18. ve 19. yüzyılda nesneye, bireye ve bireyin psikolojik yapısına yönelik baskı ve güç kullanma olarak ifade edilmiştir. Fizyoloji, psikoloji ve

¹ Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, erharun06@gmail.com

² Yrd. Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mefkaya@gmail.com

sosyolojideki kullanımı sonucunda anlamda bir değişim yaşanmış ve objelere, kişiye, organlara ve ruhsal yapıya yönelik olarak, ilk kez 1930'lu yıllarda Hans Selye tarafından; *"Bireyin herhangi bir fiziksel veya psikolojik uyarıcı karşısında gerekli uyumu sağlayabilmek için ruhsal ve bedensel harekete geçmesi, tepki göstermesi"* olarak tanımlanmıştır. Schermerhorn'da stresi, *"olağanüstü talepler, sınırlamalar veya fırsatlarla yüz yüze gelindiğinde birey tarafından yaşanan bir gerilim durumudur"* şeklinde ifade etmiştir (Aksoy ve Kutluca, 2005; Baltaş ve Baltaş, 2004; Eren, 2004; Balcı, 2000; Pehlivan, 2000; Pehlivan, 1995; Roskies, 1994; Pehlivan,1995; Karahan, Gürpınar ve Özyürek, 2007). Sdorow'a (1998) göre de stres ise *"vücudun fiziksel ve psikolojik beklentilere karşı fizyolojik olarak vermiş olduğu bir tepkidir."* Tanımlardan yola çıkarak stresin dünyada modern günlük yaşamın yaygın bir özelliği haline geldiği söylenilebilir (Durna, 2006).

Stres denildiğinde genelde olumsuzluklar akla gelmektedir. Oysa stres her zaman zarar verici, kötü, kaçınılması gereken bir durum değildir. Uygun nitelikte ve yoğunlukta olduğunda kişiyi geliştiren, onu harekete geçiren, deneyim kazandıran ve güçlendiren bir uyarıcıdır. Evlilik, mesleki anlamda yükselme, yeni bir şeye sahip olma vb. olaylar karşısında yaşanan stres olumlu örnek olarak gösterilebilir (Can, 2013; Barutçugil, 2002; Himmetoğlu, 1994).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oluşturduğu olumsuz etkilerden endişe duyularak, çeşitli kurum ve yayın organları tarafından *"çağın hastalığı"* olarak nitelendirilen ve günlük yaşamın bir parçası olarak kabul edilen stresin ortaya çıkabilmesi için iki temel koşul gerekir: Bunlardan birincisi sonuç hakkında belirsizliğin yaşanması, ikincisi ise sonucun kişi için önemli olmasıdır (Kara, 2012; Hancock ve Desmond, 2001; Krohe, 1999). Diğer bir ifade ile stres; fiziksel, zihinsel ve duygusal anlamda kişiye zarar veren ve nedeni anlaşılabilen, anlaşıldığında da başa çıkılamayan kaygıların o kişinin gücünü aşarak sürekli bir gerilime dönüşmesiyle başlar. Bu süreçte önemli olan yaşam gerilimlerinin bu düzeye gelmeden önce kontrol altına alınması ve hatta belirli amaçlar için onun yarattığı enerjiden yararlanılmasıdır. Bunu yapılabilmesi için stresin gerçekte ne olduğunu, nedenlerini, etkilerini ve sonuçlarını bilmek gerekir. Bu bilgiye sahip olan bir kişi stresi, sağlıklı yaşamı ve başarıyı destekleyen bir güç olarak da kullanabilir (Barutçugil, 2002).

Stres düzeyi, kişinin sahip olduğu meslek, zaman ve mekân durumuna göre değişkenlik gösterebilir. Yaşanılan stres zaman zaman artış gösterirken zaman zaman da azalabilir ancak tamamıyla ortadan kalktığını söylemek zordur (Can, 2013: 2-3). Stresin olumsuz etkileri nedeniyle kişinin ne gibi psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklara sürüklendiği, stresle baş etmek için kişi, sosyal çevre ve örgüt tarafından ne tür önlemlerin alınıp uygulanacağı konuları, günümüzde giderek önem kazanmaktadır (Bıyık ve Boztaş, 2003). Stres üzerine değişik meslek gruplarında yapılan araştırmalarda, stresin etkilerinin mesleki performansı olumsuz bir şekilde etkilediği ifade edilmiştir. Bu durumu ortadan kaldırmak için strese neden olan kaynakları ortaya koyarak stresle baş edebilen ve bunu bir güç olarak kullanabilen özelliklere sahip bireyler yetiştirilmesi gerekmektedir.

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin kaynakları farklılık göstermekle birlikte stres yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalardan bazı örnekler şu şekildedir: Durna (2006) üniversite öğrencilerin stres düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında; fakülte ile meslek yüksekokulu öğrencileri arasında fakülte öğrencileri lehine anlamlı bir farkın olduğu, arkadaş sayısı ile stres düzeyi arasında ise ters bir orantının olduğu tespit edilmiştir. Avşaroğlu ve Üre (2007) tarafından yapılan çalışmada; cinsiyet, sınıf kademesi, yaşamın çoğunun geçirildiği yer ve mezun olunan lise türü ile stresle başa çıkma stilleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aylaz, Kaya, Dere, Karaca ve Bal (2007) çalışmasında; eğitim düzeyi düşük ve negatif tutuma sahip ailelerden gelen öğrencilerin depresyon belirtilerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Temel, Bahar ve Çuhadar (2007); son sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyinin yüksek olduğu, okul

yaşamından memnun olmama durumunun depresyon riskini arttırdığı, kardeş sayısı arttıkça depresif belirtilerin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Deveci, Çalmaz ve Açık (2012); üniversite öğrencilerinden düşük gelirli ailelerden gelenlerin, istemediği bölümde öğrenim görenlerin, barınma sorunları yaşayanların, sağlık sorunları olanların ve geleceğe yönelik mesleki kaygıları olanların kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Öner Altıok ve Üstün (2013), Akpınar (2013) çalışmalarında; hemşirelik öğrencilerinin klinik, teorik, sosyal ve kişisel yaşam olmak üzere dört kategoride stres kaynakları tespit edilmiştir.

Olumlu bir güç olarak stresin kullanılabilmesi, mevcut sorunlarla baş edebilen kişilik özelliklerine sahip bireylerin yetiştirilmesiyle mümkün olacağından; stres kaynaklarının belirlenerek, gerekli önlemlerin alınması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının stres kaynaklarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın yapılacak benzer araştırma ve stres kaynaklarına yönelik alınacak önlem sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın odağında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Stres Kaynakları Nelerdir?" sorusu bulunmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim desenine sahip bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Olgubilim farkında olduğumuz ancak derinlemesine sahip olmadığımız olgular üzerinde odaklanır. Bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarma olgubilim araştırma deseninin amacıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İstatistiksel işlemler ya da başka bir sayısal araç olmaksızın verilerin üretildiği (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005), bütüncül bir yaklaşımla algıların ortaya konulduğu, araştırma deseninde esnekliğe ve tümevarımcı bir analize sahip olan (Yıldırım ve Şimşek, 2006) nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarma olduğundan, görüşmecilerin duygu ve düşüncelerini anlama sürecinde daha derin bilgi sağlamaktadır (Kuş, 2009: 87).

Çalışma Grubu

Bu çalışmada 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda 27 ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda 27 olmak üzere dördüncü sınıfta öğrenim gören toplam 54 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yoluna gidilmiştir. Tipik durum örneklemesinde ortalama durumlar çalışılarak belirli bir alanda fikir sahibi olmak amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Sorular hazırlanırken alan yazındaki çalışmalar (Durna, 2006; Avşaroğlu ve Üre, 2007; Aylaz, Kaya, Dere, Karaca ve Bal, 2007; Temel, Bahar ve Çuhadar, 2007; Deveci, Çalmaz ve Açık, 2012) incelenmiş Altıok ve Besti (2013) tarafından yapılan çalışma da dikkate alınarak oluşturulan form, iki uzman görüşü alındıktan sonra uygulama aşamasına geçilmiştir. Öğrencilerden yaşadıkları stres kaynaklarını; (a) Lisans eğitim-öğretim süreci, (b) Sosyal yaşam, (c) Kişisel-aile yaşamı ve (d) Staj süreci başlıkları altında açıklamaları istenmiştir.

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi yapılırken, birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen veriler; anlamlarından hareketle benzerlik ve farklılıklarına göre kodlanarak sınıflandırılmış ve frekans dağılımları tespit edilmiştir. Sonraki aşamada, anlamlardan hareketle birbirine benzeyen kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuş ve tablolaştırılmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 255-257). Araştırma verileri her araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış, daha sonra yapılan her kodlama karşılaştırılarak tespit edilen farklılıklar üçüncü bir uzmanın görüşüne başvurularak yeniden düzenlenerek güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca güvenilirliği arttırmak amacıyla katılımcı görüşlerine ilişkin örnekler yer verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde Siirt Üniversitesi ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının stres kaynaklarına ilişkin bulgular; lisans eğitim-öğretim süreci, sosyal yaşam, kişisel-aile yaşamı, staj süreci alt başlıklarında sırasıyla verilmiştir.

Lisans eğitim-öğretim sürecine ilişkin bulgular ve yorumlar

Öğrencilerin lisans eğitim öğretim sürecinde yaşadıkları stres kaynaklarına ilişkin verdikleri cevaplar tablo 1 ve 2'de ki gibidir.

Tablo 1: S.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "lisans eğitim-öğretim sürecinde" stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	KPSS stresi	7
2	Eğitim öğretim sürecinin monoton olması	6
3	Eğitim sistemi	4
4	Uyum problemi	3
5	Üniversite ile ilgili sıkıntılar	3
6	Hocaların yetersiz olması ve ayırım yapması	2
Toplam		25

Lisans eğitim-öğretim sürecinde; "KPSS stresi" (f=7), "eğitim öğretim sürecinin monoton olması" (f=6), "eğitim sistemi" (f=4), "uyum problemi" (f=3), "üniversite ve şehirle ilgili sıkıntılar" (f=3), "hocaların yetersiz olması ve ayırım yapması" (f=2) şeklinde olmak üzere 6 başlık altında toplam 25 görüş bildirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitim öğretimi sürecinde yaşadıkları stres kaynaklarına ilişkin bazı örnekler aşağıdaki şekildedir:

Ö5:"KPSS stresi okulla birikince içinden çıkılmayacak bir hal alıyor. Hocaların bizden istedikleri performans ödevleri hem vaktimizi alıyor hem de ders çalışmamızı engellediği için strese neden oluyor."

Ö9: "Üniversitedeki eğitim anlayışında derslerin ezberle yönelik tamamen geçme-kalmaya dayalı olması, derslerin verimsiz geçmesine neden olmakta ve bizde büyük bir stres oluşturmaktadır."

Ö18:"Eğitim sürecinin tekdüze monoton bir durumda olması bir stres oluşturmaktadır. Özellikle derslerin üst üste olup sıkıcı geçmesi ve hocaların da derslere yeterince ilgi göstermemesi bu durumun nedenidir."

Tablo 2: B.A.İ.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "lisans eğitim-öğretimi- sürecinde" stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Sınav ve sunumlar	11
2	KPSS stresi	6
3	Hocaların anlayışlı olmaması	3
4	Bölümde alanla ilgili gerekli derslerin azlığı	2
5	Başarılı olamama	2
6	Eğitim öğretim sürecinin monoton olması	1
Toplam		25

Tablo 2’de görüldüğü gibi, “sınav ve sunumlar” (f=11), “KPSS stresi” (f=6), hocaların anlayışlı olmaması” (f=3), “bölümde alanla ilgili gerekli derslerin azlığı” (f=2), “başarılı olamama” (f=2), “atanamama endişesi” (f=2) ve “eğitim öğretim sürecinin monoton olması” (f=1) başlıkları altında tespit edilen 6 başlık altında toplam 25 görüş belirtilmiştir. Bu görüşlere ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Ö11:“Lisans eğitiminde sınavlar ve bazı derslerde sunum yapmak strese neden oluyor. Bunun sebebi de verilen ödev yükünün fazla olması not kaygısından kaynaklanmaktadır.”

Ö3:“Yaşadığım en büyük stres KPSS’dir. Okulda gördüğümüz dersler biraz yüzeysel geçiyor fakat hayatımıza yöne verecek olan bu sınavda daha fazlası gerekiyor.”

Ö7:“Hocalarımızın bizlere ne katacağı ve bizlerden ne isteyecekleri konusunda kaygılanıyorum. Özellikle hocalarımızın bizlere bir şeyler öğretip farklı şeyler istiyor olmaları sebebiyle büyük bir stres yaşıyorum.”

Sosyal yaşama ilişkin bulgular ve yorumlar

Öğrencilerin sosyal yaşamda yaşadıkları stres kaynaklarına ilişkin verdikleri cevaplar tablo 3 ve 4’te ki şekildedir.

Tablo 3: S.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "sosyal yaşam" stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Sosyal aktivitelerin yetersizliği	6
2	Teknolojik araçların olumsuz etkisi	2
3	İş yaşamına ilişkin kaygılar	2
4	Sosyal bilinç eksikliği	2
Toplam		12

Tablo 3’teki bulgularda sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal yaşamda yaşadıkları stres kaynakları ile ilgili olarak değişik görüşler ifade etmişlerdir. Bu görüşler genel anlamda “sosyal aktivitelerin yetersizliği” (f=6), “teknolojik araçların olumsuz etkisi” (f=2), “iş yaşamına ilişkin kaygılar” (f=2) ve “sosyal bilinç eksikliği” (f=2) olmak üzere 4 başlık altında toplam 12 görüş bildirilmiştir. Bu görüşlere ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Ö22:“Yaşadığımız bölgede keyifli zaman geçirecek yaşam alanlarının ve sosyal aktivitelerin olmaması derslerde ve günlük yaşamda yaşadığımız stresi üzerimizden atamamamıza neden oluyor.”

Ö4: “Kullandığımız teknolojik araçlar sosyal hayatımızı olumsuz etkilemekte ve bizleri asosyal bir hayata sürüklemektedir.”

Tablo 4: B.A.İ.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sosyal yaşam” stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Sosyal aktivitelerin yetersizliği	10
2	İş yaşamına ilişkin kaygılar	3
3	Arkadaşlarla yaşanan sorunlar	3
4	Gündemin çok hızlı değişmesi	2
5	Barınma sorunu	2
Toplam		20

Katılımcılar “sosyal aktivitelerin yetersizliği” (f=10), “iş yaşamına ilişkin kaygılar” (f=3), “arkadaşlarla yaşanan sorunlar” (f=3), “gündemin çok hızlı değişmesi” (f=2), “barınma sorunu” (f=2) olmak üzere 5 başlık altında toplam 20 görüş belirtilmiştir. Bu görüşlere ilişkin bazı örnekler şu şekildedir:

Ö18:“Sosyal yaşamın Bolu’da kısıtlı olduğunu düşünüyorum. En azından öğretmen adayı olarak kendimizi geliştirebilecek ve mutlu edebilecek sosyal yaşam alanları, aktiviteler bulunmamakta.”

Ö13:“Kendimi gerçekleştirememekten dolayı stres yaşamaktayım. Hem mesleğin gerekliliğinden hem de kişisel olarak sosyal yaşamla ilgili konular, etkinlikler açısından geride kalabilmek stres yaşamama sebep oluyor.”

Kişisel-aile yaşamına ilişkin bulgular ve yorumlar

Öğrencilerin kişisel-aile yaşamında yaşadıkları stres kaynaklarına ilişkin verdikleri cevaplar tablo 5 ve 6’da verilmiştir.

Tablo 5: S.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “kişisel-aile yaşamı” stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Ailenin ve çevrenin beklentileri	10
2	Maddi yetersizlik	4
3	Gelecek kaygısı	3
4	Evde çalışma ortamının olmaması	2
5	Aile içi problemler	2
6	Arkadaşlarla yaşanan sorunlar	1
Toplam		22

Tablo 5’de de görüldüğü gibi, “aile ve çevrenin beklentileri” (f=10), “maddi yetersizlik” (f=4), “gelecek kaygısı” (f=3), evde çalışma ortamının bulunmaması” (f=2), “aile içi problemler” (f=2) ve “arkadaşlarla yaşanan sorunlar” (f=1) 6 başlık altında toplam 22 görüş bildirilmiştir. Bazı ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Ö16:“Ailemin ve çevrenin bana karşı beklentilerinin yüksek olması bende başarısız olma korkusuna neden olmakta ve bu da beni büyük strese sokmaktadır.”

Ö10:“Ekonomik geçimsizlik yüzünden kendimi bir türlü derslere veremiyorum. Bu olay beni aşırı derecede strese sokmaktadır.”

Ö9:“Geleceğe ilişkin birçok konuda endişe ve kaygılarım var bu yüzden çoğu zaman bunları gerçekleştiremeyeceğim diye korkuyorum.”

Tablo 6: B.A.İ.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “kişisel-aile yaşamı” stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Aileden uzak kalmak	5
2	Ailenin ve çevrenin beklentileri	4
3	Arkadaşlarla yaşanan sorunlar	3
4	Gelecek kaygısı	3
Toplam		15

Tablo 6’da görüldüğü gibi, “aileden uzak kalmak” (f=5), “ailenin ve çevrenin beklentileri” (f=4), “arkadaşlarla yaşanan sorunlar” (f=3) ve “gelecek kaygısı” (f=3) olmak üzere 4 başlık altında toplam 15 görüş belirtilmiştir. Bu görüşlere ilişkin örnekler şu şekildedir:

Ö24:“Okulda kaldığımız süre boyunca ailemizden uzak kalmamız ve yeterince manevi destek alamamamız bizde strese neden oluyor.”

Ö9:“Ailem, bir taraftan benim iyi bir meslek sahibi olmamı isterken diğer taraftan da bana baskı kurduklarının farkında değiller. Derslerin nasıl diye sorduklarında kötü demek onları hayal kırıklığına uğratabilecek, bunu bildiğim için doğruyu söylememek beni strese sokuyor.”

Ö1:“Arkadaşlarımla aramızda geçen tatsız bir konu ya da olay yüzünden zaman zaman stres yaşayabiliyorum.”

Staj sürecine ilişkin bulgular ve yorumlar

Öğrencilerin staj yaşamına ilişkin stres kaynaklarına yönelik verdikleri cevaplar tablo 7 ve 8’deki gibidir.

Tablo 7: S.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “staj süreci” stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Zaman alıcı olması	9
2	Disiplin sorunu	5
3	Eksik yönlerimiz	3
4	İdarecilerin ve öğretmenlerin tutumu	2
5	Öğrencilerin bakış açıları	2
6	Okullardaki eksiklik	2
7	Yorgunluk	2
8	Verimsiz geçmesi	2
Toplam		27

Tablo 7 incelendiğinde, “zaman alıcı olması” (f=9), “disiplin sorunu” (f=5), “eksik yönlerimiz” (f=3) “idarecilerin ve öğretmenlerin tutumu” (f=2) “öğrencilerin bakış açıları” (f=2), “okullardaki eksiklik” (f=2), “yorgunluk” (f=2) ve “verimsiz geçmesi” (f=2) olmak üzere 8 başlık altında toplam 27 görüş bildirilmiştir. Bu görüşlere yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Ö17:“Öğrencilerin derslerde yaramazlık yapmaları uyum sağlama sürecinde stres yaşamamıza neden olmaktadır.”

Ö13:“Sabahtan akşama kadar staj yorgunluğunu üzerimden atamıyorum ve çalışma konusunda tedirgin oluyorum.”

Ö8:“Stajda eksik yönlerimin farkına vardım özellikle hitabet noktasında hiç de iyi olmadığını gördüm bu durum beni kaygılandırıyor.”

Tablo 8: B.A.İ.Ü. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “staj süreci” stres kaynakları

Stres Kaynakları		f
1	Belirsizlikler	6
2	Konu anlatma	4
3	Staj konusunda bilgi eksikliği	4
4	İdarecilerin ve öğretmenlerin tutumu	3
5	Verimsiz geçmesi	2
6	Staj okullarını öğrencilerin belirleyememesi	2
Toplam		21

Tablo 8 incelendiğinde, “belirsizlikler” (f=6), “konu anlatma” (f=4), “staj konusunda bilgi eksikliği” (f=4), “idarecilerin ve öğretmenlerin tutumu” (f=3), “verimsiz geçmesi” (f=2)

ve “staj okullarını öğrencilerin belirleyememesi” (f=2) olmak üzere 6 başlık altında toplam 21 görüş belirtilmiştir. Bu cevaplara ilişkin bazı örnekler şu şekildedir:

Ö4:“Okulun çevresi, yöneticileri ve öğrencilerin durumu ile ilgili nasıl bir diyalog yaşayacağım, öğrencilere faydalı olup olmayacağım konusunda ve danışman hocalarımızın ders anlatımımızı izlemeye geldiğinde aksilikle karşılaşabileceğimi düşünerek stres yapmışım.”

Ö11:“Acaba ben iyi bir öğretmen olabilecek miyim, dersi güzel anlatabilecek miyim öğrencilerin sorularını cevaplayabilecek miyim diye sürekli stres yaşıyorum.”

Ö5:“Staja gittiğimizde ne yapacağımız konusunda tam olarak bilgi sahibi olmayışımız bizi stresli yapıyor.”

TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Her iki üniversitede öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının araştırma sorusu doğrultusunda tespit edilen stres kaynaklarına ilişkin benzerliklerin yanı sıra farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonunda elde edilen sonuçlar aşağıda her kategori için ayrı ayrı verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitim öğretimi sürecinde yaşadıkları stres kaynaklarının nedenleri ile ilgili olarak yoğunlukla öğrencilere yüklenen sorumluluğun fazla olması, KPSS’ye ilişkin hazırlanma süreci, ders içeriğinin yoğunluğu ve verilen ödevler, derslerin verimsiz geçmesi, hocaların derslere yeterince ilgi göstermemesi ve öğrencilere yönelik tutumları görülmektedir. Eğitim-öğretim sürecinin monoton olması ve KPSS’nin, oluşturduğu atanamama kaygısı her iki üniversitede ortak stres kaynakları olarak dikkat çekmektedir. Eğitim öğretim sürecinin monoton olmasına yönelik görüşler öğretmen-öğrenci arasındaki etkileşimin önemini yanı sıra öğretim hizmetinin niteliğini de ortaya koyması açısından önemlidir. Atanamama kaygısı ya da sınav stresinin genel olarak her öğrencide ortak olduğu söylenebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta yaşanan stres düzeyidir. Çünkü sınav kaygısına yönelik belirli düzeye kadar yaşanacak stresin olumlu yönde etkileyeceği, ancak stresin yoğun yaşanması durumunda ise olumsuz sonuçlar vereceği düşünülürse yaşanan stresin düzeyinin önemi daha iyi anlaşılabilir. Uyum problemi, üniversite ile ilgili sıkıntılar, hocaların yetersiz olması ve ayırım yapması ile sınav ve sunumlar, hocaların fazla anlayışlı olmaması, bölümde alanla ilgili derslerin azlığı ve başarılı olamamaya yönelik stres kaynakları söz konusu üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adayları tarafından belirtilen ancak üniversiteler arasında farklılık gösteren stres kaynakları olarak dikkat çekmektedir.

Elde edilen bulgular alan yazındaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara ilişkin örnekler şu şekilde sıralanabilir: Murphy ve Archer (1996) Bunevicius, Katkue ve Bunevicius (2008)’un üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada, akademik süreçte üniversite öğrencilerinin sınav kaygısı ve değerlendirme sürecine yönelik kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Lee, Kang, Yum (2005) ise sınav kaygısının yanı sıra üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarından beklentileri yönünde problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Tezcan (1997) da yaptığı çalışmada öğretim elemanlarının öğrencilere karşı anlayış ve yakınlık göstermemelerinin, otoriter davranışlar sergilemelerinin, öğrencilerle iletişim kurmaktan kaçınmalarının öğrencilerle çatışma alanları oluşturduğunu tespit etmiştir. Graunke ve Woosley (2005) ise öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki etkili iletişimin başarıyı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Brown (2004) da çalışmasında, iletişimin önemine vurgu yapmış ve öğretim elemanlarının akademik konulara hâkim olma, öğrencilere anlayış ve yakınlık göstererek farklı örnek ve yöntemlerle konuları açıklayabilmelerinin öğrenci beklentilerine cevap verme açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Sosyal yaşam kategorisi altında şehrin sosyal imkânlarının sınırlı olması, geleceğe dönük kaygı, sosyal bilincin eksik olması, arkadaşlarla yaşanan sorunlar, gündemin hızlı değişmesi, barınma ve öğrencilerin bireysel anlamda düşündüklerini gerçekleştirememeleri kaynaklı stres yaşadıkları tespit edilmiştir. Sosyal aktivitelerin yetersizliği, iş yaşamına ilişkin kaygılar ortak stres kaynaklarını oluşturmaktadır. Tam (2002) topluluk ve kulüp, festival, konferans, konser ve sergi gibi üniversite olanaklarından öğrencilerin yararlanmasının önemine vurgu yapmış; Taycan, Kutlu, Çimen ve Aydın (2006) ise bu tür sosyal etkinliklerin bireyleri duygusal yönden yıpranmışlığa karşı korurken, başkalarına karşı olumsuz tavır geliştirmelerini de engellemesine katkı sağladığını belirtmiştir. İş yaşamına yönelik stres kaynakları yapılan benzer çalışmalarda da öğretmen adayları üzerinde stres oluşturduğu tespit edilmiştir. Örneğin; Aycan, Aycan ve Türkoğuz (2005) öğretmen adaylarının atanma endişesi taşıdıklarını tespit etmiştir. Ayrıca Derman, Özkan, Gödek, Altuk ve Mülazımoğlu (2008) ise atamalara yönelik yaşanan olumsuz düşüncelerin motivasyonu da olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Üniversiteler arasında farklılık göstermekle birlikte tespit edilen diğer stres kaynakları ise teknolojik araçlar, sosyal bilincin eksikliği, sosyal yaşamda istediklerinin yapılamaması, arkadaşlarla yaşanan sorunlar, gündemin hızlı değişmesi ve barınma ile ilgili sorunlar şeklindedir. Schmidt ve Kurdek, (1985), Peplau ve Perlman (1982), Rokach ve Neto (2000), Di Tomasso vd., (2004) tarafından yapılan çalışmalarda; bireylerin sosyal ilişkilerinde niceliksel ve niteliksel eksiklikler sonucu kişisel ihtiyaçların karşılanmadığı ve sosyal ödüllerin azaldığı durumlarda ortaya çıkan istenmeyen, kaçınılan, kaygı, üzüntü, stres gibi boyutlara vurgu yapılmıştır. Savaş, Taş ve Duru (2010), öğrenme alışkanlığımızın oluşmasında en etkili çevresel faktörler arasında okul, aile ve arkadaş çevresinin geldiğini belirtmiştir. Barınma ile ilgili olarak ise, Ersoy ve Arpacı (2003) yaptığı çalışmada öğrencilerin daha rahat ders çalışma ve özgür olma hissi ile evde oturmayı tercih ettiklerini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişisel-aile yaşamında yaşadıkları stres kaynaklarının nedenlerine ilişkin olarak çoğunlukla öğrencilerin çevresel beklentilere bağlı olarak başarısız olma korkusu, maddi sıkıntının derslere olumsuz etkisi, geleceğe ilişkin aile ve çevrenin oluşturduğu olumsuz baskı ve geleceğe yönelik hedeflere ulaşamama korkusu tespit edilmiştir. Kişisel-aile yaşam kategorisi altında ailenin ve çevrenin beklentisi, arkadaşlarla yaşanan sorunlar ile gelecek kaygısı ortak stres kaynaklarını oluşturmaktadır. Savaş, Taş ve Duru (2010) ise ailenin beklentisinin, desteğinin, uygun çalışma koşullarını sağlamanın ve öğrenciye rehberlik etmesinin öğrencilerin başarıları üzerinde etkisinin olduğunu belirtmiştir. Maddi imkan yetersizliği, evde çalışma ortamının olmaması, aile içi problemler, evlilik ve yuva kurma ise diğer stres kaynaklarını oluşturmaktadır. Gavcar, Ülkü ve Ekmekçi (2001) üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyinin başarıları üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Gizir (2005) yaptığı çalışmada; ilişkilerin yüzeysel ve çıkara dayalı olması ilişkilerde aşırı rekabet, bireysellik ve benciliğin, öğrencilerin arkadaş ilişkilerine yönelik en sık yaşanan problemlerin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Töremen ve Çankaya (2008) korku, nefret, kin, kıskançlık, sabırsızlık ve tahammülsüzlük gibi duyguların insanlardaki negatif (bozucu) duygular arasında yer aldığını, bu duyguların yoğunluğu ve bu duyguların bireyleri etki altına alması sonucunda, verimsizlik, stres, depresyon ve tükenmişlik vb. ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Schmidt ve Kurdek, (1985), Peplau ve Perlman (1982), Rokach ve Neto (2000), Di Tomasso vd., (2004) tarafından yalnızlığa yönelik; bireylerin sosyal ilişkilerinde niceliksel ve niteliksel eksiklikler sonucu kişisel ihtiyaçların karşılanmadığı ve sosyal ödüllerin azaldığı durumlarda ortaya çıkan istenmeyen, kaçınılan, kaygı, üzüntü ve stres gibi boyutlara vurgu yapılmıştır.

Staj sürecinde yaşanan stres kaynaklarının nedenlerine ilişkin olarak genel anlamda öğrencilerle uyum, öğrencileri kontrol sıkıntısı ve kişisel mesleki yeterlilik, beklentilere cevap verememe, ders anlatma heyecanı ve stajla ilgili danışman hocaların fazla bilgilendirme yapmaması durumları sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından

belirtmiştir. Staj sürecine yönelik idarecilerin ve öğretmenlerin tutumu ile verimsiz geçmesi olarak tespit edilen stres kaynaklarının ortak olması dikkat çekicidir. Dursun ve Kuzu (2008) yaptıkları çalışmada da belirttiği gibi, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamaları mesleğe atılmadan önce mevcut eksikliklerin tespit edilerek giderilmesine katkı sağladığı gibi mesleğe hazırlanma sürecinde de önem taşımaktadır. Disiplin sorunu, dersleri ve çalışmalarını olumsuz etkilemesi, zaman alıcı olması, öğrencilerin eksik yönleri, yorgunluk, yaşanan belirsizlikler, konu anlatma ya da diğer bir ifade ile ilk ders heyecanı, staj konusunda bilgi eksikliği, staj okullarının öğretmen adayları tarafından belirlenmiş olmaması öğrencilerde stres oluşturan diğer faktörler olarak tespit edilmiştir. Young (2000) tarafından yapılan çalışmada da, yükseköğretim öğrencilerinin ilk akademik görevlerinde stres yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma bulgularından hareketle aşağıda belirtilen öneriler geliştirilmiştir.

- Öğrencilerin sınav kaygı düzeylerinin belirlenerek desteğe ihtiyacı olan öğrencilere gerekli hizmetin verilmesi olumlu sonuçlar verebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının her stres kaynağına ilişkin stres düzeylerinin ve stresle baş etmede kullandıkları yöntemlerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir. Böylece gerekli önlemlerin alınmasına yönelik daha etkili önerilerin geliştirilebilir.
- Üniversite ortamının öğrenciler için daha verimli olabilmesi için stres kaynaklarının ne olduğu, ne gibi sonuçlarının olduğu ve nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda gerek öğrencilere gerekse de diğer paydaşlara eğitimlerin verilmesi olumlu sonuçlar verebilir.
- Üniversitelerin akademisyenlere yönelik performans ölçütlerinin belirlenerek başarılı akademisyenlerin ödüllendirilmesi etkili bir eğitim-öğretme sürecine de katkı sağlayacağından bu konuda yaşanan stresin azalmasında olumlu yönde sonuç verebilir.
- Üniversitelerin gelişim sürecinde öğrencilerin sosyal ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak yatırım yapmaları öğrencilerin gerek şehirden gerekse üniversiteden imkânların yetersizliğine yönelik stres kaynaklarının azalmasında olumlu sonuçlar verebilir.
- Okul uygulamalarında yönlendirme yapılmasının olumlu sonuçlar vereceği söylenebilir.
- Öğrencilerin barınma sorununu çözmek için öğrencilere hizmet veren Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı yurtların sayılarının ve niteliklerinin artırılarak günün şartlarına uygun şekilde düzenlenmesinin öğrencilerin gerek motivasyonları ve gerekse de akademik başarılarını olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. (2013). Öğretmen Adaylarının Stres Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 229-241.
- Aksoy, A. ve Kutluca F. (2005). Çalışma Hayatında Stres Kaynakları, Stres Belirtileri ve Stres Sonuçlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49, 457-486.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Avşaroğlu, S. ve Üre, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 85-100.
- Aycan, S., Aycan, N. ve Türkoğuz, S. (2005). Fen Edebiyat Fakültesi Öğretmenlerinin Tezsiz Yüksek Lisans Programlarından Beklentileri ve Kaygıları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 17-24.
- Aylaz, R, Kaya, B, Dere, N, Karaca, Z ve Bal, Y. (2007). Sağlık Yüksekokulu Öğrencileri Arasındaki Depresyon Sıklığı ve İlişkili Etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 46-51.
- Balcı, A. (2000). *Öğretim Elemanının İş Stresi, Kuram ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baltaş, Z. ve Baltas, A. (2004). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Barutçugil, İ. (2002). *Organizasyonlarda Duyguların Yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Bıyık, M. ve Boztaş, K. (2003). Stres Kaynakları, *Polis Dergisi*, 35, 98-103.
- Brown, N. (2004). What Makes A Good Educator? The Relevance of Meta Programmes. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 29 (5), 515-533. (online) <http://eric.ed.gov/?id=EJ680284> adresinden 17 Kasım 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Bunevicius, A., Katkute, A ve Bunevicius, R. (2008). Symptoms of Anxiety and Depression in Medical Students and in Humanities Students: Relationship with Big-Five Personality Dimensions and Vulnerability to Stres. *International Journal of Social Psychiatry*, 54 (6), 494-501. (online) <http://isp.sagepub.com/content/54/6/494.full.pdf+html> adresinden 01 Aralık 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Can, S. (2013). Kamu Personeli Seçme Sınavı Nedeniyle Öğretmen Adaylarında Oluşan Stresle Başa Çıkma Yöntemleri. *e-Journal of New World Sciences Academy NWSA Education Sciences*, 8 (1), 27-45.
- Derman, A., Özkan, E. Gödek Altuk, Y. ve Mülazımoğlu, İ. E. (2008). Kimya Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 113-127.
- Deveci, S. E., Çalmaz, A. ve Açık, Y. (2012). Doğu Anadolu'da Yeni Açılan Bir Üniversitenin Öğrencilerinde Kaygı Düzeylerinin Sağlık, Sosyal ve Demografik Faktörler İle İlişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 39 (2), 189-196.
- Dİ Tomasso E, Brannen C, ve Best L., A. (2004). Measurement and Validity Characteristics of the Short Version of the Social and Emotional Loneliness Scale for Adults. *Educational and Psychological Measurement*, 64 (1): 99-119. (online) <http://epm.sagepub.com/content/64/1/99.full.pdf+html> adresinden 19 Kasım 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Durna, U. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Stres Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (1), 319-343.
- Dursun, O., O. ve Kuzu, A. (2008). Öğretmenlik Uygulaması Dersinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Öğretmen Adayı ve Öğretim Elemanı Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 159 -178.
- Eren. E. (2004). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Ersoy, A. F. ve Arpacı, F. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Konut Koşullarının ve Konutta Yaşamayı Tercih Etme Nedenlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 2003, (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/ersoy.htm>).
- Gavcar, E., Ülkü, M. ve Ekmekçi, S. (2001). Üniversite Öğrencilerinin Başarıları Üzerine Etki Eden Bazı Faktörlerin Araştırılması. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 5, 19-29.
- Gizir, C., A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Problemleri Üzerine Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 196-213.
- Graunke, S. S. ve Woosley, S. A. (2005). An Exploration of the Factors that Affect the Academic Success of College Sophomores. *College Student Journal*, 39 (2), 367-377. (online) <http://connection.ebscohost.com/c/articles/17458102/exploration-factors-that-affect-academic-success-college-sophomores> adresinden 21 Kasım 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Hancock, P., A. ve Desmond, P., A. (2001). *Stress, Workload, and Fatigue*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Himmetoğlu, B. (1994). *Stres Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kara, D. (2012). Öğretim Elamanları Üzerinde Stres Yaratan Faktörlerin Performans Düzeylerine Etkisinin Belirlenmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 2012, 47, (1) : 44-57.
- Karahan, A., Gürpınar, K. ve Özyürek, P. (2007). Hizmet sektöründeki İşletmelerin Örgüt İçi Stres Kaynakları: Afyon İl merkezindeki Hastanelerde Çalışan Cerrahi Hemşirelerinin Stres Kaynaklarının Belirlenmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 27-44.
- Krohe, J., Jr. (1999). Workplace Stres, *Across The Board*, 36 (2), p.36-42.
- Kuş, E. (2009). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lee, D.H., Kang, S. ve Yum, S. (2005). A Qualitative Assessment of Personal and Academic Stressors Among Korean College Students: An Exploratory Study. *College Student Journal*, 39 (2), 442-448.
- Murphy, M. C. ve Archer, J. (1996). Stressors on the College Campus: A Comparison of 1985 and 1993. *Journal of College Student Development*, 37, 20-28. (online) <http://eric.ed.gov/?id=EJ525642> adresinden 27 Kasım 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Öner Altıok, H. ve Üstün, B. (2013). Hemşirelik Öğrencilerinin Stres Kaynakları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 747-766.
- Pehlivan, İ. (2000). *İş Yaşamında Stres*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Pehlivan, İ. (1995). *Yönetimde Stres Kaynakları*. Ankara: Personel Geliştirme Merkezi Yayınları.
- Peplau, L. ve Perlman, D. (1982). *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. New York: John Wiley and Sons.
- Rokach, A. ve Neto, F. (2000) Coping With Loneliness in Adolescence: A Cross-Cultural Study. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 28 (4): 329-341. (online) <http://connection.ebscohost.com/c/articles/8760958/coping-loneliness-adolescence-cross-cultural-study> adresinden 17 Kasım 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Roskies, E. (1994). *Stresle Başa Çıkmada Kendimizle Olumlu Diyalog* (Çev. N. H. Şahin), Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Savaş, E., Taş, S. ve Duru, A. (2010). Matematikte Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 113-132.
- Schmitt, J. P. ve Kurdek, L., A. (1985). Gender Differences in and Personality Correlates of Loneliness in Different Relationships. *Journal of Personality Assessment*, 49 (5), 485-496. (online) http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1207/s15327752jpa4905_5 adresinden 17 Kasım 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Sdorow, L., M. (1998). *Psychology*. Boston: McGraw-Hill.

- Tam, M. (2002). University İmpact on Student Growth: A Quality Measure?. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24 (2), 211-218. (online) <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1360080022000013527#preview> adresinden 01 Aralık 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Taycan, O., Kutlu, L., Çimen, S. ve Aydın, N. (2006). Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerde Depresyon ve Tükenmişlik Düzeyinin Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7, 100-108.
- Temel, E., Bahar, A. ve Çuhadar, D. (2007). Öğrenci Hemşirelerin Stresle Başetme Tarzları ve Depresyon Düzeylerinin Belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2 (5), 107-118.
- Tezcan, M. (1997). *Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Töremen, f. ve Çankaya, İ. (2008). Yönetimde Etkili Bir Yaklaşım: Duygu Yönetimi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1 (1), 33-47.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Young, P. (2000). I Might as Well Give Up: Self Esteem and Mature Students' Feelings about Feedback on Assignments. *Journal of Further and Higher Education*, 24 (3), 409-418. (online) <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/030987700750022325#preview> adresinden 01 Aralık 2013 tarihinde indirilmiştir.

Determination of Stress Sources of Social Studies Teacher Candidates

Harun ER³, Mehmet Fatih KAYA⁴

Summary

INTRODUCTION

There exist two basic conditions for stress, described as “disease of the age” and considered as a part of everyday life by various organizations and publications concerning adverse effects since the second half of the 20th century, to emerge. The first one is the uncertainty about the results, and the second is the importance of the results for the individuals (Kara, 2012; Hancock and Desmond, 2001; Krohe, 1999). Stress level may change according to time, space and occupation people have. Though experienced stress may increase or decrease from time to time, it is difficult to say that it completely disappears (Can, 2013:2-3).

This research aims to identify sources of stress for Social Studies teacher candidates. This study is expected to contribute to both the process to take measures regarding the sources of stress and similar research. In this study answers to the following research questions were sought for: ‘What are the sources of stress related to (i) the teaching-learning process in undergraduate education, (ii) social life, (iii) personal - family life and (iv) the internship process?’ regarding the problem statement “What are the sources of stress for Social Studies teacher candidates?”

METHODOLOGY

Among the qualitative research approaches, in this research phenomenologic design was used and the data were collected by means of a semi-structured interview technique. The working group was comprised of a total of 54 fourth-grade students studying at the Department of Social Studies Teaching in Siirt University and Abant Izzet Baysal University in 2013 -2014 academic year. This group was determined in accordance with typical case sampling technique. The data obtained were analyzed using content analysis method. Data were encoded separately by each researcher; and differences determined after the comparison of these two coding were rearranged by reference to third expert's opinion.

FINDINGS

The sources of stress for fourth-grade teacher candidates studying in Siirt University and Abant Izzet Baysal University Faculty of Education Department of Social Studies Teaching were identified in terms of sub-problems about undergraduate education process, social life, personal life and internship process. It was identified that there exist differences as well as similarities in terms of aforementioned sources of stress for teacher candidates studying in both universities.

Social Science teacher candidates consider the following points as sources of stress during their undergraduate education: Often much responsibility assigned to students, preparation process for KPSS, the intensity of the course content and assignments, inefficient lessons, the fact that instructors pay not enough attention to the course and the attitude towards students.

³ Assoc. Prof., Bartın University, Faculty of Education, erharun06@gmail.com

⁴ Assoc. Prof., Siirt University, Faculty of Education, mefkaya@gmail.com

Under the category 'social life', limited social opportunities in the city, anxiety about future, lacking of social awareness, problems with friends, rapidly changing agenda, accommodation and the fact that students can't achieve what they individually consider have been identified as sources of stress.

Regarding the sources of stress Social Studies teacher candidates experience in personal and family life, the fear of being unsuccessful due to environmental expectations, problems experienced with friends, a negative effect of financial difficulties on the courses, pressure the family and the environment form about the future, and anxiety about not reaching the targets for the future were determined as sources of stress.

Regarding the sources of stress experienced in the internship process, Social Science teacher candidates identified overall rapport with the students, supervision problems and personal professional competence, not fulfilling the expectations, feeling nervous while in lecturing and the fact that supervisors do not provide more information about the internship program.

DISCUSSION AND SUGGESTIONS

It was identified that there exist differences as well as similarities in terms of sources of stress for teacher candidates studying in both universities, regarding their responses to the research questions of the research and suggestions were made in line with these results.

- Determining the level of test anxiety of students and providing support and necessary service can result in positive outcomes.
- Research studies to identify levels of stress for each source and their methods they use to deal with stress can be suggested. Thus, more effective measures can be taken and the recommendations can be improved.
- Delivering training sessions for both students and other stakeholders about the sources and effects of stress, how stress should be managed in order to have a more fruitful university environment.
- Determining the performance criteria for academicians in universities and rewarding those who are successful may result in a positive way to decrease stress, because it will also contribute to the teaching – learning process.
- The fact that universities invest in their development process considering the students' social needs may lead to a reduction in sources of stress regarding insufficient social opportunities in both city and the university.
- Guidance and counseling in school practices may result in positive outcomes.
- Reorganization of hostels and dormitories, run by General Directorate of Higher Education Credit and Hostels Institution, in accordance with recent conditions and increasing the quota can be said to affect student motivation and academic success positively.